

Amerikan Dış Politikasında Jeopolitiğin Önemi

Importance of Geopolitics in American Foreign Policy

Tolga ÖZTÜRK^a, Eren İRFANOĞLU^b

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi	
Başvuru	12 Ekim 2020
Kabul	1 Kasım 2020
Yayın	7 Mayıs 2021
Makale Türü	Araştırma Makalesi

Anahtar Kelimeler

ABD,
Çin,
Jeopolitik,
Kenar Kuşak,
Kuşak-Yol Projesi

ÖZ

Amerika Birleşik Devletleri'nin, Dünya üzerindeki hegemonyasının başlangıcı olarak kabul edebileceğimiz İkinci Dünya Savaşı sonrasında günümüze kadar temel hatları itibarıyla değişmeyen bir Avrasya stratejisi bulunmaktadır. Söz konusu stratejinin temellerini Nicholas J. Spykman İkinci Dünya Savaşı'ndan önce oluşturmuştur ve bu strateji günümüze kadar fazlaca değişmeden gelmiştir. Spykman'ın temelde dile getirdiği, Amerikan Dış Politikası'nın ve güvenliğinin, coğrafi unsurlara göre planlanması gerekliliğidir. Soğuk Savaş dönemi boyunca Spykman'ın jeopolitik teorisi bağlamında hareket eden ve Amerikan hegemonyasının sürdürülmesi bakımından da başarıya ulaştığına kanaat getirebileceğimiz söz konusu strateji, SSCB'nin çöküşü ile birlikte farklı bir boyuta doğru evrilmeye başlamıştır. Avrasya'da tekrar baskın bir gücün ortaya çıkması Çin'in ekonomik olarak güçlenmesi ile birlikte gündeme gelmiştir. Çin'in Kuşak-Yol Projesi, doğusundaki birkaç rotadan hareketle, Spykman'ın çok önem verdiği Kenar Kuşak bölgesini takip ederek Avrupa'ya ulaşmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda Çin'in söz konusu projesi Amerikan hegemonyasına güncel en büyük tehditlerden birisi olarak değerlendirilebilir. Zira Kuşak Yol Projesi Avrasya bölgesini önce ekonomik ve sonra da beklenen üzere siyasi olarak istikrara kavuşturacak potansiyeli barındırmaktadır. Dolayısıyla ABD'nin Avrasya'dan dışlanması ve Çin'in ön plana çıkması Amerikan hegemonyasının kaybedilmesi anlamına gelecektir. Bu bağlamda günümüzde yaşanan siyasi gerginliklerin Spykman'ın belirttiği Kenar Kuşak özelinde olması tesadüften öte ABD ve Çin arasında yaşanan çetin mücadelenin yansımaları olarak görülebilir. Bu makalenin amacı, yaklaşık bir asır önce Amerikan dış politikasını şekillendiren Spykman'ın jeopolitik teorisinin günümüzde hala geçerli olup olmadığını, diğer jeopolitik teorisyenlerin de alana sunduklarıyla karşılaştırarak değerlendirmektir.

ARTICLE INFO

Article History	
Received	12 October 2020
Accepted	1 November 2020
Published	7 May 2021
Article Type	Research Article

Keywords

USA,
China,
Geopolitics,
Rimland,
Belt and Road Initiative.

ABSTRACT

The United States has an unchanged Eurasian strategy since the end of The World War II, which can be regarded as the beginning of United States of America's hegemony. Nicholas J. Spykman formed the basis of this strategy before The World War II, and this strategy has remained until today. Spykman's theory is basically saying that American Foreign Policy and its security should be planned according to the geographical elements. During the Cold War, Spykman's geopolitical theory, which has been successful in maintaining American hegemony, has evolved into a different dimension with the collapse of the USSR. The emergence of a dominant power in Eurasia came to the agenda with the economic strengthening of China. China's Belt and Road Initiative aims to reach Europe by following several routes to the west, following the Rimland area, which Spykman attaches great importance to it. In this context, China's project seems to be one of the biggest threats to American hegemony today. Because Belt and Road Initiative could bring the potential Chinese dominance in the Eurasia. Therefore, the exclusion of the US from Eurasia and the prominence of China will mean the loss of American hegemony. In this context, the fact that the current political tensions are special to Rimland as stated by Spykman can be seen as reflections of the tough struggle between USA and China. The aim of this article is to evaluate whether the geopolitical theory of Spykman, which shaped the American foreign policy about a century ago, is still valid today, by comparing it with other geopolitical theorists.

✉ Sorumlu Yazar/Corresponding Author

^a Dr. Öğretim Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, E-Posta: tolga.ozturk@alanya.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8236-0389>

^b Öğr. Görevlisi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, E-Posta: eren.irfanoglu@alanya.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8736-1383>

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The world hegemony of the United States started right after the Second World War. One of the most important factors for the world hegemony is to establish dominance in large geographical areas. A global hegemony requires a certain degree of dominance over the largest land part of the world. As it is known, the USA does not own the land in the Eurasian continent. However, the point that geopolitical theorists agree on is that the Eurasian continent must be kept under control in order to become a global hegemonic actor. This study examines comparatively the political acts that the USA has made in the field of geopolitics in the Eurasian continent to become a hegemonic actor from the past to the present. It has been tried to evaluate how the macro policy for the Eurasian continent has developed in a century, from the beginning of the 20th century to the beginning of the 21st century when the USA become a global hegemonic actor. The problematic of the study is towards the similarity of the policies followed against the rapidly rising global power China, with the attitude followed by the USA against another global actor such as the USSR, in the past, in the Eurasian continent. It will be tried to be evaluated whether the geopolitical attitude followed by the USA towards the Eurasian continent is still valid today.

Research Questions

The main question of the study is if the policies implemented by the USA towards the Eurasian continent for a century have basically proceed in line with the same purpose. Is the aim in question to follow a containment policy against the global powers that are getting stronger in the Eurasian continent by acting on geographical constants? Are these policies based on the Heartland Theory of McKinder, Alfred Mahan's Theory of Sea Power, or Rimland theory of Nicholas Spykman, considering geopolitical theories? The hypothesis of the study is, in the context of these questions, the USA's Eurasia strategy for the last century has been developed within the framework of Nicholas Spykman's Rimland Theory. For a global hegemony, it is inevitable for the hegemonic actor to act within the framework of the Rimland Theory in the Eurasian continent, depending on the geographical constants. Since this study will be the only work to be compared in the context of military domination theories, we anticipate that it will be a study that will enrich the literature. Since the study is about theories based on constant geography, it can be evaluated independently from time. For this reason, it will be possible to compare former and new policies over the geographical constants. Since there are not enough studies on geopolitics in Turkey, its contribution to the literature is also important at the local level. In addition, it is an original work in its field as an indication that Nicholas Spykman's works are still valid today as a result of the constant geography.

Literature Review

It can be said that especially American literature on geopolitics is rich. However, there is still a problem in the Turkish literature in terms of being a wide field and originality in the subjects discussed. Although American Foreign Policy is widely discussed in Turkish International Relations field, but we see that it is the opposite in

geopolitical context. The basic data discussed in the study consist of geopolitical theories written about a century ago from today. However, the main factors that form the basis and problematic of the study consist of the comparison and analysis of these theories with today's politics. The study aims to make a different contribution to the literature, since the comparison in question has not been made before, and it also claims to update the old literature. In this respect, the study was presented in which fixed data and variable data were blended.

Methodology

The methodology of the study is qualitative analysis that is generally used in the international relations discipline. The study in question basically acts on geographical theories. The basic geopolitical theories accepted in the International Relations discipline were used and it was discussed whether these theories are still valid in terms of the applications of current American Foreign Policy. In this context, the study aims to evaluate the attitudes of the USA on Eurasia from the perspective of past, present and future, and to create a methodology in line with the theory it is based on.

Results and Conclusions

We can see Nicholas Spykman as the intellectual pioneer of the US Eurasian strategy in the last century. Nicholas Spykman's Rimland theory basically states that the USA should create an area of influence over the countries in the coastal regions of the Eurasian continent. In this context, we can say that the US strategy of the last century has similar characteristics in Eurasia. In the last century, the USA has basically struggled against two different opponents. The first of these is the USSR. In order to stop the USSR, the USA had implemented the containment policy. With the policy in question, the US sphere of influence was created to an extent that almost completely overlaps with the Rimland theory and global hegemony was maintained. Secondly, since the beginning of the 21st century, we see that the target rival has changed with the rise of China. It should be noted that even though the competitor is different, the strategy is similar to the strategy implemented against the USSR. In this context, as Spykman stated in his theory, we see that a policy has been built to encircle China. The policy in question stands out today with the US policies against the Belt and Road Initiative, which China mainly uses to increase its political influence in the Eurasian continent. One of the most important of these US policies is the new era alliances with Japan, Australia and India that are trying to encircle China in the Pacific region too. On the other hand, the USA's efforts to keep NATO alive is the proof that Eurasia should be dealt with as a whole, as Spykman stated. As a result, the USA is doing its best to protect its sphere of influence in the Rimland region mentioned by Spykman, although the actors are different. This situation shows that the Rimland region is indispensable for the continuation of the USA's global hegemony, even if time and conditions change.

1. Giriş

“Ulusların tüm gücü coğrafyalarından gelir ve ben yalnızca koşulları belirlerim” (D’Estmael, 1999: 166) sözü 19. yüzyılın başında Napoleon tarafından dile getirildiğinde aslında jeopolitiğin önemi anlatılmıştır. Politika yapımcılar, devlet adamları, krallar, başkanlar, bürokratlar tarih

boyunca değişirler. Bu durum insan ömrüyle doğrudan ilgilidir. Bunun yanında Alman coğrafyacı ve jeopolitik düşüncesinin ilk kuramcılarında Friedrich Ratzel'e göre devletler de insanlara benzer bir şekilde doğar gelişir ve ölürler (Colint ve Taylor, 2018: 2-3). Devletlerin ömrü insanlarla karşılaştırıldığında çok uzun olsa da onların da bir sonu olmaktadır. Bugüne dek tarih bize bunu göstermiştir. Fakat tarih boyunca elimizde sabit olan tek veri coğrafya olarak karşımıza çıkmaktadır. Bildiğimiz tarih boyunca coğrafyanın temel unsurları değişkenlik göstermez ve ulusların politikaları coğrafya sabit verisinden doğrudan etkilenmektedir. Dolayısıyla Napoleon'un belirttiği "sabit veri" ulusların kaderi bakımından çok önemlidir. Uluslar genel olarak dış politika davranışlarını bu sabit veri üzerine kurgularlar. Bunu yapmak onlar için bir zorunluluktur. Bu bağlamda uluslararası ilişkiler disiplini 20. yüzyılın başlarında yeni yeni ele alınmaya başlandığı tarihten itibaren coğrafya ve politika'nın birlikte değerlendirilmesi gerekliliğinden bahseden bilim insanları ortaya çıkmıştır. Bunların en önemlilerinden birisi de Nicholas J. Spykman'dır.

Coğrafya verisinin elimizdeki sabit veri olduğundan hareketle, ülkelerin coğrafyalarının onlara getirdiği zorunlu koşulları analiz ederek, dış politika konusunda uygulamaya çalıştıklarını değerlendirmek mümkün olacaktır. Bu bağlamda Spykman'ın teorisi ışığında günümüzde meydana gelen uluslararası olaylar hakkında çıkarım yapmak mümkündür. Her ne kadar Spykman'ın yazdıkları üzerinden uzun yıllar geçmiş olsa da kendisi bize sabit bazı veriler üzerinden hareketle kuram oluşturduğu için günümüzde de bu teori üzerinden çıkarımlar yapmak mümkün gözükmektedir. Dolayısıyla günümüzde, Spykman ve onunla birlikte birçok jeopolitikçinin dünyanın en önemli kara parçası olarak gördüğü Avrasya üzerine kurgulanan jeopolitiği açıklamak bizi günümüz politikasını okumak adına doğru bilgilere ulaştırabilecektir. ABD'nin Avrasya üzerine kurguladığı siyaseti, günümüz politikalarını Spykman'ın teorisi çerçevesinde değerlendirmek bize günümüzü anlamak adına net bir bakış açısı kazandırabilecektir.

Makalenin temel amacı yaklaşık bir asır önce Spykman'ın kurgulamaya çalıştığı Amerikan Dış Politikası'nın vazgeçilmezlerinin günümüzde geçerliliğini koruyup koruyamadığını ortaya koymaktır. Söz konusu sınamayı Spykman'ın yanında jeopolitik kuramı üzerine söylemleri bulunan diğer stratejistlerle de karşılaştırmalar yaparak ortaya koymaya çalışmak daha yararlı olacaktır. Bu bağlamda bir asır sonra "değişmeyen" coğrafya sabit verisi ile birlikte ilerleyen zamanla "değişen" şartların ortaya koyduğu politik resmin hala Spykman'ın çizdiği resimle benzerlik gösterip göstermediğinin bir analizi amaçlanmaktadır.

2. Nicholas Spykman ve Kenar Kuşak Teorisi

Nicholas Spykman Amerikan Dış Politikası açısından en önemli teorisyenlerden birisi olarak kabul edilebilir. Klasik Realist ekolün kurucularından olarak kabul edebileceğimiz Spykman, günümüzde hala Amerikan Dış Politikasında derin izlerine rastlayabildiğimiz bir teorisyen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Spykman için coğrafya Uluslararası İlişkiler disipliniinde değiştirilemez bir fenomen olduğu için üzerinde en fazla

durulması gereken faktördür. Günümüz modern dünya sisteminin temel aktörü olan devletler ve onların siyasi karar alıcıları zaman içerisinde sürekli değişkenlik göstermektedir fakat coğrafya değişmez bir bileşen olarak yerinde kalmaktadır. Örneğin George Washington Amerikan bağımsızlığını kazanmadan önce İngiliz Kraliyet ordusuna karşı nispeten çok güçsüz bir orduyla mücadele vermiş olmasına karşın Amerika kıtasındaki zengin kaynaklara sahipti. Bunun yanında Atlantik Okyanusu Amerika'yı zamanın tehlikeli Avrupalı güçlerinden ayıran bir güvence olarak durmaktaydı. Günümüzde ne George Washington ne de Büyük Britanya'nın başında Kral 3. George bulunmaktadır. Fakat Atlantik Okyanusu hala Avrupa ve Amerika arasında varlığını sürdürmektedir. Fransa Kralı 14. Louis ya da günümüzdeki Fransız başkanı Macron açısından Fransa'nın doğusundaki düzlük Almanya'ya karşı hala aynı savunma zafiyetine yol açan bölge olarak yerli yerinde durmaktadır. Bu bağlamda Spykman coğrafyayı, savaşa ara verilen dönemlerde –ki bunu barış dönemleri olarak vurgulayabiliriz, devletlerin kullandıkları bir sabit üs olarak adlandırmıştır. Dolayısıyla devletlerin uyguladıkları politikaları ve karakterleri coğrafyalarıyla da doğrudan bağlantılı olmak zorundadır (Spykman, 1938a: 29).

Spykman, coğrafyayı ulusların politikalarının temel belirleyicisi olarak göstermektedir ve bu durumun altını çizmektedir. Zira Spykman'dan daha önce aslında jeopolitiğin kurucularından olarak bahsedebileceğimiz Frederik Ratzel "Geopolitik" adlı eserinde coğrafyanın ulusların politikalarında ayırt edici unsur olduğunu vurgulamıştır (Mercier, 1990: 607). Ancak Spykman'ın burada coğrafyanın önemi kavramını aslında Ratzel'den daha öne taşıdığını belirtmek gerekmektedir. Zira Spykman coğrafyanın, dış politikanın etkinliğini doğrudan arttırdığını savunmuştur. Bunu örnekleyecek olursak; başta coğrafi genişliğe sahip olmanın, küçük topraklara sahip olan ülkelerle karşılaştırıldığında büyük ülkenin toplam gücünü görece yükselteceği belirtmiştir. Bunun nedeni ise toprak büyüklüğü fazla olan ülkenin daha fazla doğal kaynak elde etme olasılığının bulunması, buna bağlı olarak nüfusunun fazlaşmasına olanak sağlanabilmesi, ekonomisinin büyüklüğünün de dolaylı olarak toprak büyüklüğüne bağlılığı olarak gösterilebilir. Toprak büyüklüğünün yanında Spykman, ülkenin bulunduğu bölge, topografya ve iklim de dikkat çekmiştir. Tüm bunların ulusların dış politikalarına ve toplam güçlerine etkisinin bulunduğunu belirtmiştir (Spykman, 1938a: 31).

Spykman'ın teorisinde en önemli unsurların başında ülkenin büyüklüğü gelmektedir. Klasik Realist ekolün ilk temsilcilerinden olarak belirtebileceğimiz Spykman, bir ülkenin sınırlarını sürekli genişletme çabası içerisinde olacağını altını çizmektedir. Bu veriden hareketle ülkelerin sınırlarını ne kadar geniş tutarlarsa savunma ve/veya saldırı hattını da o derecede ileriye taşımış olacaklarını belirtmiştir. Söz konusu önerme Spykman'ın yazdığı eserlerde de bulunabileceği üzere tarihi verilerle desteklemiştir. Dünya

üzerinde hegemon* güç konumuna gelen hemen her devletin toprak büyüklüğü diğerlerine nazaran hep fazla olmuştur. Örneğin Roma İmparatorluğu tüm Akdeniz'i kendisi için bir iç deniz haline getirdiğinde gücünün zirvesini yaşamıştır. Benzer bir coğrafyada yer alan Osmanlı İmparatorluğu için de bu geçerlidir. Birçok devlet tarafından Balkanların, Kafkasların, Anadolu'nun ve Doğu Avrupa'nın güvenliğini doğrudan ilgilendiren Karadeniz'e hâkim olduğu zamanlar gücünün zirvesinde olduğu dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu toprak büyüklüğüyle birlikte ülkeler hegemon aktörlere dönüşebilmektedirler. Bu daha büyük coğrafyaya hükmetmeleriyle birlikte gelen bir olgu olarak değerlendirilebilir (Spykman, 1938a: 31-37).

Toprak büyüklüğünün ABD açısından nasıl tarihsel kırılmalar yarattığı ise Spykman tarafından coğrafi detaylara değinilerek açıklanmıştır. Bu bağlamda ABD bağımsızlığını kazandığı yıllarda Atlantik kıyısında bir ülkeyken sürekli olarak batıya yayılma eğilimi göstermesinin aslında hem kendi güvenliği açısından elzem olduğu, hem de bu zorunluluğun kendisine küresel güç olmanın önünü açtığını iddia etmektedir. Böylece ABD batıya doğru sürekli genişleyerek Rocky dağlarını aşmış ve Meksika'nın elinden Kaliforniya bölgesini alarak Pasifik Okyanusu'na ulaşmayı başarabilmiştir. Bu durum kendisine önemli bir coğrafi avantaj kazandırmıştır. Aynı anda hem Atlantik hem de Pasifik Okyanusu'na doğrudan ulaşabilmesiyle birlikte hem Uzak Doğu hem de Avrupa ile istediği zaman temas kurabilecek ya da müdahalede bulunabilecek noktaya gelmiştir. Bu durum ABD'ye savunma anlamında da ciddi avantaj getirmiştir zira iki okyanus aynı zamanda kendisini savunmak için gerekirse izole olabileceği ciddi bir alan tanımaktadır. (Spykman, 1938b: 230).

Spykman'a göre ülkelerin coğrafi açıdan buldukları bölgeler de önem arz etmektedir. Örneğin yoğun çatışma ve istikrarsızlık bölgesinde bulunan ülkelerin hegemon olma iddiası zayıflayacaktır. Kendileri yakınlıktan ötürü ister istemez mevcut istikrarsızlıktan etkilenenlerdir. Bu duruma günümüzden örnek verilebilir. Örneğin Suriye'de yaşanan iç savaştan en fazla etkilenen ülkeler Suriye ile sınırı olan ülkelerdir. Türkiye'nin ciddi manada etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur hatta Türkiye'den öte Batı Avrupa bile bu sorundan etkilenmektedir. Fakat ABD, Kanada, Çin gibi ülkeler söz konusu sorundan ya asgari düzeyde etkilenmekte veya hiç etkilenmemektedirler (Spykman ve Rollins, 1939a: 403). Çatışma alanlarının dışında kalsa da buldukları bazı bölgeler ülkelerin küresel güç olma yolunda zor bir coğrafyada oldukları gerçeğini değiştirmeyecektir. Örneğin Brezilya gibi hem toprak anlamında büyük hem nüfusu yeterli seviyede bir ülkenin coğrafi konumu itibarıyla hegemon güç olması zor gözükmemektedir. Burada Spykman dâhil hemen tüm jeopolitikçilerin hemfikir oldukları hegemon güç olmak için Dünya Adası yani Avrasya'ya hükmetme gerçeği ile karşılaşmaktayız. Avrasya'ya hâkim olmak ya da en azından kontrol etmek neden dünya gücünü elde etmek için elzem olarak nitelendirilmektedir sorusunun cevabı aslında basit bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Zira Avrasya dünya

üzerindeki toprak alanı bakımından en büyük kara parçası olmasının yanında, en fazla nüfusu barındıran, doğal kaynaklar ve ekonomik potansiyel bakımından da en büyük kıta olmasından dolayı, jeopolitikçiler tarafından hegemonya için kontrol edilmesi kaçınılmaz bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında hegemon olmak için ülkelerin en azından kuzey yarımkürede bulunması gerekli görülmektedir. Bunun nedeni de yukarıda Avrasya için saydığımız nedenlerle benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla ülkelerin buldukları bölgeler ziyadesiyle önem arz etmektedir (Spykman, 1938a: 39).

Topografya ülkelerin dış politikalarını doğrudan etkilemektedir. Spykman bu durumu 3 ayrı kategoride değerlendirmiştir. Bunlar; kara ülkesi (denize kıyısı olmayan), deniz ülkesi (ada ülkesi), hem deniz hem kara ülkesi olarak tasnif edilmiştir (Spykman, 1938b: 220-223). Kara ülkeleri eğer yüksek dağlarla çevrili ise Spykman'a göre savunması en kolay ülkeler olarak ön plana çıkmaktadır. Savunmaları kolay olacaktır zira ilk olarak sadece kava ve hava gücüne odaklanmaları yeterli olacaktır. Fakat Polonya ya da Almanya örneğinde görülebileceği üzere düz arazilere sahip ülkelerin ise kara sınırlarını korumak zor olacağından, söz konusu ülkelerin avantajlı oldukları söylenemez (Spykman, 1938b: 230). Ada ülkeleri ise savunma anlamında en avantajlı ülkelerden birisidir. Bu ülkeler büyük bir kara kuvveti buldurmak zorunda kalmazlar. Deniz kuvvetlerinin gelişimine odaklanırlar. Fakat ada ülkelerinin de buldukları konum önemlidir. Çünkü konum olarak kıtalara yakın durumda olmaları, bunun yanında yakınlarında büyük güçlerin bulunması kendilerini savunmak için karşı kıyıya geçmek için bir gerekçe oluşturmaktadır. Bu bağlamda Büyük Britanya örneği verilebilir. Britanya asırlar boyunca kıta Avrupa'sında kendisine kalıcı geniş topraklar edinmek istemiştir. Bunun temel nedeni adasını yeterince güvence altında tutma isteği olarak açıklanabilir. Fakat uzun süren savaşlar neticesinde bunda başarılı olamamış ve en sonunda Belçika ve Hollanda gibi tampon ülkelerle adasının güvenliğini sağlamayı başarmıştır. Zira Büyük Britanya hiçbir zaman karşısında doğrudan Fransa ve Almanya gibi iki büyük ülkeyi görmek istememiştir (Spykman, 1938b: 215-216).

Üçüncü olarak ele alınabilecek ülkeler hem deniz hem de kara ülkeleri olarak değerlendirilebilir. Spykman dünya üzerinde çoğunlukla bu tarz ülkelerin olduğundan ve savunulmaları en zor ülkelerin bunlar olduğundan bahsetmiştir. Bunun nedeni ise yukarıda belirttiğimiz iki nedenden farklı olarak hem deniz hem de kara kuvvetlerine bu ülkelerin hemen hemen eşit oranda odaklanması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır (Spykman, 1938b: 217). Fakat yine de her ülke kendi coğrafyaları özelinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda örneğin Bulgaristan ve ABD aynı özellikleri sergilemeyecektir. İlk olarak Bulgaristan örnek verilecek olursa, Karadeniz gibi bir iç denize kıyısı olan ülkenin deniz savunması yapması gereklidir. Fakat bir iç deniz olarak Karadeniz'in çıkışı kendi kontrolünde olmadığından ötürü boğazların stratejik öneminde ulusal stratejisi Türkiye'nin politikalarından etkilenmektedir (Spykman ve Rollins, 1939b: 589). Bunun

* Hegemon Güç: Uluslararası İlişkilerde en önemli aktör olan devletlerin arasından biri veya bir kaçının baskın olduğunu belirten kavramdır. Söz konusu devlet siyasi ve ekonomik olarak diğer devletleri etki altına alır.

yanında Bulgaristan'ın kara sınırı da dağlarla çevrili olmadığından hem karadan hem de denizden savunması zor bir ülke olarak değerlendirilebilir. Fakat ABD'nin ise kara ve deniz kuvvetlerine ayrı ayrı odaklanması gerektiği düşünülse de komşularına ve bulunduğu bölgeye bakarak bunun pratikte daha farklı olduğu görülebilecektir. ABD'nin kuzey komşusu ve güney komşusu hem ekonomik potansiyel olarak hem de iklim olarak ideal konumda olmadıklarından doğrudan tehdit oluşturamayacak durumdadır. Bu durumu açıklayacak olursak kuzey komşusu Kanada iklim olarak elverişsiz olmasından kaynaklı çoğu şehri ABD sınırına yakın yerlerde konumlanmış ve ekonomik faaliyetlerinin hemen hepsi bu sınır hattında aslında kendi savunması açısından güvensiz ya da ABD'nin inisiyatifine bağlı kaldığı söylenilebilir. Meksika ise farklı bir güven sorunu yaşamaktadır. Meksika kendi doğusunda Karayip adalarıyla çevrelenmiş ve güneyinde giderek daralan kara bağlantısının yarattığı ulaşım ve irtibat zorluklarıyla savunmasında zafiyet göstermektedir. Bu bağlamda Spykman, Meksika'nın ekonomik gelişiminin hiçbir zaman üst düzeye ulaşamayacağı öngörüsünde de bulunmuştur. Söz konusu değerlendirmelerle birlikte ABD için aslında kuzey Amerika kıtasında ciddi jeopolitik avantajların olduğu gözlemlenebilmektedir (Spykman, 1938b: 223).

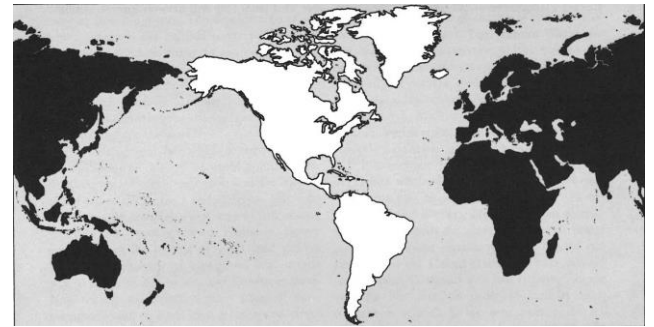
Büyük güçlere yeterince uzak mesafede olmak da coğrafi avantajlar arasında değerlendirilebilir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında da ABD ile Büyük Britanya arasında karşılaştırma yapmak mümkün olacaktır. Büyük Britanya yukarıda bahsettiğimiz üzere her daim Kıta Avrupa'sı ile mücadele etmek zorunda kalmıştır. Fransa ile yaşadığı Yüzyıl Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı gibi mücadeleler kendisini her şeyden önce ekonomik olarak yormuş, hatta en sonunda bu mücadele dünya hegemonyasını yitirmesine neden olacak kadar yıpratıcı boyuta varmıştır. ABD ise Avrupa'dan ve oradaki zamanın büyük güçlerinden binlerce kilometre uzakta olduğundan dolayı Büyük Britanya gibi mücadele içerisinde olmaktansa gerektiği zamanlarda kendisini izole etmeyi başarabilmiştir. Böylelikle büyük savaşların yıkıcı ekonomik sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda kalmamış, topraklarına doğrudan saldırı olmamıştır. Bu durum ise kendisine hegemonya yolunda ciddi avantaj sağlamıştır (Spykman, 1938a: 36).

Topografyanın yanında ülkelerin coğrafi şekillerinin de savunmalarında önemli rol oynadıkları Spykman tarafından belirtilmiştir. Bu bağlamda teoride savunma anlamında en ideal ülkenin çember biçiminde olduğu belirtilmiştir. Söz konusu çemberin merkezinde başkent konumlanmalı ve başkent çemberin her tarafına eşit mesafede olmasından kaynaklı toprakların her tarafında hâkimiyet eşit oranlı ve nispeten kolay olarak sağlanmalıdır. Bu konu hakkında Osmanlı İmparatorluğu örneği verilebilir. Osmanlı Devleti'nin dağılmasındaki coğrafi nedenin başında ülke topraklarının Akdeniz, Karadeniz ve Kızıldeniz etrafına yayılması ve üç farklı kıtada bulunan toprakların birbirleriyle bağlantısının zorluğundan bahsedilebilir. Spykman'da Osmanlı gibi imparatorlukların topraklarını hızlı biçimde kaybetmelerindeki nedenin lojistik desteğin verimli ve zamanında verilememesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Böylelikle toprakların hepsine tam hâkimiyet sağlanamadığından savunmada ciddi zafiyetler oluşmuştur. ABD ise nispeten dikdörtgen şekliyle ve ülkenin hemen her

yerine kolayla erişebilmek için yaptığı ulaşım ağlarıyla bu problemin üstesinden, daha kurulduğu ilk yıllarda doğusu ve batısı arasında inşa ettiği demiryollarıyla gelmeye çalışmıştır. Bu bağlamda ülke içinde ulaşamadığımız yerin tamamen sizin olduğu söylenemez sonucuna da ulaşılabilir (Spykman ve Rollins, 1939b: 604).

İklim ise ülkelerin güçlerini artırmaları bakımından yadsınamayacak önemde bir diğer faktördür. Örneğin Rusya'nın uzun yıllar boyunca sıcak denizlere inme klişesinin ardında aslında buz tutmayan limanlara sahip olma ihtiyacı yatmaktadır. Zira kullanamayacakları limanlarla denizde bir güç olmaları imkânsızlaşmıştır. Bu doğrultuda tarih boyunca Doğu Avrupa'da Almanya, Polonya, Avusturya Macaristan ve Türkiye ile mücadele etmiş ve açık denizlere ulaşma konusunda karşısında nispeten güçlü olan bu ülkelere karşı başarılı olamamıştır. Neticede doğuya yani Pasifik'e genişlemesi de açık denizlere ulaşmak için yapılan coğrafi stratejik bir hamle olarak değerlendirilebilir. Rusya Uzak Doğu'da Vladivostok şehrini ele geçirdiğinde bir Pasifik gücü olmayı başarabilmiştir. Bu bakımdan batısında elde edemediğini doğuda elde ettiği söylenebilir (Spykman, 1938b: 219-220).

Spykman'ın teorisini genel hatlarıyla özetleyecek olursak; kendisi dünya hegemonyası için Avrasya'nın kontrolünün şart olduğunu ileri sürmektedir. Aslında Spykman'dan önceki jeopolitikçiler için de söz konusu veri geçerli olmuştur. Avrasya dünya üzerinde kapladığı alanın büyüklüğü, nüfus yoğunluğu ve ekonomik zenginliği ile hegemonya açısından vazgeçilmez olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Robert Kjellen, Alfred Mahan, John Mackinder dâhil jeopolitik üzerindeki uzmanlaşmış bilim adamları bu gerçeklik üzerine teorilerini şekillendirmişlerdir. Spykman Avrasya'nın vazgeçilmez stratejik avantajını ve ABD'nin ulusal çıkarlarını gözeterek teorisini geliştirmiştir.

Harita 1: Avrasya Tarafından Kuşatılmış Kuzey Amerika

Kaynak: Nicholas J. Spykman, *The Geography of the Peace*, (1944), 33.

Öncelikle yukarıdaki Harita 1'de görüleceği üzere Spykman, Kuzey Amerika kıtasının Avrasya kıtası tarafından çevrelendiğini belirtmiştir. Aslına bakılırsa bu tam tersi şekliyle de düşünülebilir. Spykman bunu dünya haritasına bölgesel ölçekte değil de makro ölçekte yani tüm dünya haritasını bir arada değerlendirmek gerektiğinin altını çizerek belirtmiştir. Dolayısıyla burada hegemonya için önemli olan unsur iki kıta arasında iki okyanusa aynı anda açık bir şekilde erişebilen ve diğer kıtaya müdahale şansı olan gücün varlığında yatmaktadır. Buradaki avantaj da yalnızca ABD'de bulunmaktadır. Coğrafyadan kaynaklanan bu doğal stratejik gücün nasıl kullanılması gerektiği konusunda ise jeopolitikçilerin farklı bakış açıları bulunmaktadır. Buna göre Avrasya'yı çevreleyen ABD'nin

3. Amerikan Dış Politikası'nda Jeopolitik Etkiler

Spykman kariyerinin zirvesindeyken ABD için önemli bir Uluslararası İlişkiler uzmanı ve dış politika konularında kendisine başvurulmuş bir isim haline gelmiştir. Söz konusu dönemde Spykman'ın kuramının ABD açısından pratik olarak değerlendirilebilmesi için paha biçilmez bir fırsat yakaladığını da belirtmeliyiz. Zira Spykman'ın kuramı olgunlaştığında İkinci Dünya Savaşı yaşanmaktaydı. Dolayısıyla Spykman'ın coğrafi, tarihi ve ulusların diğer verilerini harmanlayıp ortaya koyduğu bir takım analizler İkinci Dünya Savaşı sırasında gerçekleşmiştir.

Bu bağlamda savaş esnasında kendi kuramının merkeze aldığı coğrafyayı inceleyecek olursak günümüze de yansımalarını daha açık bir şekilde değerlendirmek mümkün olacaktır. Doğudan başlanıldığında Japonya hakkında yaptığı tahmin karşımıza çıkmaktadır. Japonya'nın savaşı kaybedeceğini tahmin etmiştir. Söz konusu tahmini ise Japonya'nın sınırlı toprak büyüklüğü ve buna bağlı olarak sömürgeleri dahi olsa ülkenin merkezine ulaşımının zor olmasından kaynaklı lojistik sıkıntılarının yaşanacağını öngörmesi ve uzun vadede de olsa savaşı kaybedeceğini söylemesi en çarpıcı tahminlerinden birisidir. (Spykman, 1938b: 216)

Çin hakkında yaptığı öngörülerde ise yanıldığı söylenemez. Çin'in hem nüfus potansiyeli hem de kenar kuşak bölgesinde bulunmasından dolayı ileride önemli bir ülke olacağından bahsetmiştir ve gelecekte potansiyel büyük bir güç barındırdığını belirtmiştir. Çin'in barındırdığı potansiyel gücün kaynaklarından en belirgin olanlarından birisini ise tarihsel arka plan olarak da açıklamıştır. Eski çağlardan beri Çin merkezi bir krallık olarak görüldüğünden dolayı, Asya'da önemli politik statüsü olan bir bölge olarak konumlanmakta olduğunu altını çizmiştir. Bu bağlamda Çin'in potansiyel ekonomik, tarihi, coğrafi ve buna bağlı politik avantajlarının olduğunu, dolayısıyla büyük güç olmasının önünde bir engel bulunmadığını belirtmiştir (Spykman, 1926: 397). Güney Asya'da ise Hindistan'ın o dönemde Birleşik Krallık'ın egemenliğinde olmasından dolayı günümüzde dikkate alınması gerektiği kadar irdelenmemiştir. Bunun nedenleri arasında Hindistan'ın toplumsal çeşitliliğinin etkisinin olduğu da düşünülebilir.

Spykman İran için ise geçiş ülkesi tanımını kullanmıştır. Bunun nedenlerinden birisi de İran'ın batısında yer alan Türkiye'yi Avrupa kıtasında değerlendirmesi ve boğazlara sahip olmasından kaynaklı stratejik olarak önemli bir ülke görmesinden kaynaklandığı belirtilebilir.

Avrupa açısından ise Spykman, Almanya'nın hemen tüm kıta Avrupa'sını ele geçirmesinin ardından yaklaşımlarında temkinli davranmıştır. İttifak kuvvetlerinin savaşı kazanacağına yönelik bir takım öngörülerini bulunsada kazananın görülmesi ve yeni dünya düzeninin belirlenmesi için savaşın sonunun beklenmesi gerektiğini söylemiştir (Spykman, 1942: 436).

Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı sonunda ittifak kuvvetleri galip gelmiştir ve ABD'nin Yalta Konferansı sonrasında somut olarak ortaya koyduğu yeni dünya düzeni belirginleşmiştir. Yeni dünya düzeninin uygulamaya konulmasında Spykman'ın ABD dış politikasında ne kadar önemli yer tuttuğunu görmek, kendisinin pratikten önceki söylemlerine bakmak yeterli olacaktır.

Yukarıda belirttiğimiz üzere Japonya'nın Pasifik Savaşı'nın kaybedeni olacağını belirtmesine rağmen Spykman savaş sonunda bu konu üzerinde itina ile durmuştur. Çin'in potansiyel büyük güç olmasından endişe ettiği için ABD'nin her ne kadar savaş esnasında düşmanı olsa da Japonya'ya kendi yanına çekmesi gerektiğini söylemiştir. Bunun başlıca nedeninin Çin'in doğu tarafını Pasifik Okyanusu'na karşı bloke etmek için olduğu söylenebilir. ABD bu hamlesini daha sonra iç savaş yaşayacak Kore için de gerçekleştirmiş ve daha sonra Güney Kore olarak tarih sahnesine çıkacak devleti de yine kendi müttefiki olarak hem Çin hem de Rusya'nın doğusunda stratejik bir konumda konuşturmuş olacaktır. Kenar Kuşak Kuramı bağlamında (Spykman, 1942: 444-445) ABD'nin Japonya ve Kore hamleleri kuramın Uzak Doğu ayağıyla uyumludur.

İkinci Dünya Savaşı sonunda hemen olmasa da ABD, ilerleyen yıllarda benzer politikalarını Çinhindi'nde Vietnam'da sürdürmüştür. Bu kısımda askeri anlamda başarısızlık yaşasa da Kenar Kuşak Bölgesinde, Avrasya'da ortaya çıkabilecek potansiyel büyük güçleri çevreleme yolunda sahada adımlarını atmayı sürdürmüştür. Bağımsızlığından sonra da Hindistan ile de ikili ilişkilerini hep yüksek seviyede tutmuştur. Hindistan'ın Çin ile yaşadığı siyasi ve askeri gerginlikleri tarafını belli ederek takip etmiştir. Böylelikle Çin'i coğrafi olarak batı ve güneybatı tarafından kuşatmıştır.

İran açısından da 1979 İran İslam Devrimi'ne kadar olan politikasının benzerlik gösterdiği söylenilebilir. 1979'a kadar ABD'nin İran ile ikili ilişkileri daima iyi seviyede tutmuştur. Daha ileri bir boyutta, Türkiye'yi NATO çatısı altına alarak askeri ittifakına da dâhil etmiştir. Dolayısıyla Kenar Kuşak Bölgesinin neredeyse tamamını askeri ya da siyasi işbirlikleriyle Avrupa kıtasına kadar kendi tarafına çekmeyi başarabilmiştir.

Avrupa için Spykman'ın çok önemli tespitleri bulunmaktadır. Savaş sonrasında Avrupa kıtasını tarif ederken kıtanın hem tarihi hem de coğrafi özelliklerine atıfta bulunmuştur. Bu bağlamda Avrupa kıtasının tarihi olarak neredeyse üç asırdır dünya hegemonyasına ev sahipliği yaptığından bahsetmiştir. Hegemonya açısından ele alındığında sırasıyla yaşanan iki büyük dünya savaşının kıtanın dünya hegemonyasını bitirdiğinden bahsedebiliriz. Bunun temel nedenlerinden birisinin de birden fazla büyük gücün nispeten dar bir coğrafya içerisinde birbiriyle komşu olmalarının verdiği lokal mücadeleden de kaynaklandığı söylenilebilir. Bu bağlamda konunun coğrafi boyutu bir bakıma Avrupa açısından dezavantaja dönüşmüştür. Dolayısıyla Avrupalı büyük devletlerin aslında asırlar boyu Grand Stratejilerinin tüm Avrupa kıtasını kendi egemenlikleri altında birleştirmek olduğu savunulabilir. Söz konusu stratejiler, Yüzyıl Savaşları esnasında İngiltere'nin, 19. Yüzyılın başında Napolyon önderliğinde Fransa'nın, Hitler döneminde Almanya'nın askeri stratejik hamlelerinde kendisini göstermiştir (Mauter, 2015: 78). Bu konu Spykman'ın da üzerinde durduğu ve ABD'nin güvenliği açısından yorumladığı başlıca konulardandır. Spykman, Avrupa'nın geçmişte olduğu üzere zor kullanılarak veya demokratik bir yöntemle tek çatı altında birleşmesinin kesinlikle Amerikan çıkarlarına aykırı olduğunu belirtmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonunda da kendilerine karşı savaş vermelerine rağmen, Rusya'ya karşı Almanya'nın desteklenmesi gerektiğini söylemiştir. Bu

bakımdan yapılan Marshall yardımları ile Almanya ekonomisini ayağa kaldırmak ve Amerikan askeri üslerini Almanya'ya konuşlandırmak başta olmak üzere Spykman'ın bu söyleminin etkisi olduğu düşünülebilir. Spykman, eğer Almanya ya da Rusya'dan herhangi biri Urallar'a kadar olan bölgede tek başına kalırsa ABD için en büyük tehditlerden birisi olacağını belirtmiştir. Bu bağlamda aslında kendisi güç dengesinin uygulanması gerektiğini de belirten ilk realist kuramcılardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanında ABD'nin savunma paktı NATO'nun Avrupa merkezli kurulmasının da Spykman'ın söylemleriyle uyumlu olduğu belirtilebilir. Zira Avrupa'nın kendi oluşturduğu her hangi bir ortak askeri savunma örgütü ABD'nin Avrasya'nın batısından dışlanmasına yol açması, ABD açısından büyük bir stratejik yenilgi anlamına gelebilecektir.

Dolayısıyla Kenar Kuşak Kuramı'nın pratikte sahaya yansımalarının İkinci Dünya Savaşı sonunda ABD dış politikasının somut hamleleriyle gerçekleştiğini gözlemleyebiliriz. Spykman'ın kuramı kendisini Amerikan dış politikasında, temelde Avrasya'da iki büyük potansiyel hegemon güç Rusya ve Çin'in çevrelenmesiyle somut biçimde göstermiştir. Söz konusu kuram kendisine resmi olarak çevreleme politikası'nın (containment policy) uygulayıcısı 1953 ile 1959'da ABD Dışişleri Bakanı olan John Foster Dulles ile pratikte yer bulmuştur. (Garson, 1979:91) Söz konusu kuramın pratiğe yansımalarında doğal olarak Vietnam ve kısmen Kuzey Kore gibi aksaklıklar yaşansa da temelde başarılı olduğu SSCB yıkıldığında görülmüştür (Worley, 2015: 185). Fakat mücadele ABD açısından devam etmektedir zira Spykman'ın büyük güç olacağını yaklaşık bir asır önce belirttiği Çin günümüzde ABD'den sonra potansiyel hegemon güç olma yolunda en büyük aday olarak öne çıkmıştır.

4. Kuşak-Yol Projesi, Kenar Kuşak Teorisi ve Çin

İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası düzenin tesisi için bir araya gelen devletler dünyanın siyasi haritasını şekillendirirken, hegemon güçler uzun vadeli stratejilerini gözeterek bunu yapmışlardır. Savaştan sonra yükselen en büyük güç olarak ABD'de bu stratejiyi Avrasya kıtasında belirgin bir şekilde uygulamıştır. Bunun en güzel örneklerinden birisini de Çin'in çeperindeki siyasi haritaya bakarak günümüzde de görebilmekteyiz. Spykman'ın ileride büyük güç olacağından bahsettiği Çin'de Mao Devrimi esnasında ABD hem ideolojik hem de stratejik olarak Çan Kay Şek ve milliyetçileri desteklemiştir. Ana kıtada Çan Kay Şek ve taraftarları, devrimcilere karşı kaybetse bile Tayvan adasına çekilerek günümüz Çin stratejilerinin yol haritasında belirleyici etkiye sahip olmuşlardır. Söz konusu etki, İkinci Dünya Savaşı'nda ABD'ye düşman olmasına rağmen Okinava ve Senkaku adalarının egemenliğinin Japonya'ya verilmesiyle Çin'in deniz çıkışının doğuda kapanmasıyla tamamlanması olarak gösterilebilir (Duchatel, 2016: 13-17).

Dolayısıyla Çin'in doğusu yani Pasifik çıkışı çevrelediği adalarla kapatılmıştır. Günümüzde yapay adalarla ve bölge ülkeleriyle yaşadığı gerginliklerden de anladığımız üzere Çin bu konunun üzerine ziyadesiyle eğilmesine rağmen bir sonuca ulaşamamıştır. Bu bağlamda Çin için en pratik yayılma yolu, kendi batısından yani kara yoluyla Avrasya

üzerinden gerçekleştirilebilir olarak gözükmektedir. Kuşak Yol Projesinin temelini de hâlihazırda bu güzergâh oluşturmaktadır.

Çin Uzak Doğu'da kendisini tarih boyunca "Merkez Krallık" olarak konumlandırmıştır. Kültürel, ekonomik, siyasi merkez uzun çağlar boyunca Çin olagelmıştır. Bu durum Spykman'ın tarihselliğe verdiği önemi somut olarak görebileceğimiz ülkelerden birisi olmasından dolayı önemlidir. Bu durum Çin'in gelecekteki potansiyel hegemonik gücünü destekleyen parametrelerden birisi olarak değerlendirilebilir. Doğu'nun zenginliği ve merkeziliğine birçok tarihi kaynaktan da atıfta bulunulmuştur (Fairbank, 1966: 583-586). Tarihte bilinen İpek Yolu Çin'den başlayıp Avrupa'ya kadar ilerlemiştir. 15. yüzyıldan itibaren Çin içine kapanmaya başlamıştır. Tam da bu dönem Avrupalıların coğrafi keşiflere başladığı tarihlere denk gelmektedir. Söz konusu durum Çin'in güç kaybetmesine ve fakirleşmesine yol açarken, tam tersi olarak dışa açılım ve zenginleşme Avrupa için gerçekleşmiştir.

21. Yüzyılda, uzun asırlardan sonra Çin tekrar dışa açılım iradesini Kuşak-Yol Projesi ile dile getirmeye başlamıştır. Yukarıda bahsettiğimiz Çin'in doğusundan Pasifik'e açılma denemelerinin sonuç vermemesinden sonra 2013 yılında proje, Çin tarafından ilk kez dillendirilmiştir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping 2013 senesinde Endonezya ve Kazakistan'a yaptığı ziyaretlerde projeyi gündeme getirdiğinde aslında projenin hem kara hem de deniz ayaklarının olduğu anlaşılmıştır. (Arase, 2015: 25) Modern ipek yolu olarak adlandırabileceğimiz proje, Avrasya'daki ülkeleri Çin'den başlayıp batıya doğru ulaşım ve diğer altyapı yatırımlarıyla birbirine bağlamak, ardından ülkelerin arasındaki ticareti geliştirerek bağlarını kuvvetlendirmek olarak ilan edilmiştir. Deniz ayağı da benzer şekilde liman ve deniz ulaşımı yatırımlarıyla ülkelerin arasında ticaretin gelişmesini desteklemek ve ekonomik köprü oluşturmak olarak amaçlanmıştır. Tahmin edileceği üzere öncelikli olarak altyapı ile desteklenen ticaret ve ekonomik ilişkiler daha sonra siyasi ilişkilerin gelişmesine ortam sağlayacaktır. Bu durum Çin merkezli başladığı için daha önce vurguladığımız üzere Çin'in 15. yüzyıl öncesindeki "Merkez Krallık" konumunun adeta tekrar canlanması olarak değerlendirilebilir. Ekonomik olarak Çin söz konusu projeyi Asya Altyapı ve Yatırım Bankasıyla finanse etmeyi planlamıştır. Bu banka projenin temel finansman sağlayıcısı olarak birçok ülkenin katılımıyla beraber geniş yankı uyandırmıştır (Fairbank, 1966: 583-586).

Burada değinilmesi gereken en önemli etkenlerden biri, Kuşak Yol Projesi'nin güzergâhının jeopolitik etkileri olacaktır. Bahsettiğimiz üzere Avrasya hegemonyası için en önemli bölgeyi Spykman Kenar Kuşak bölgesi ile tanımlamıştır. ABD İkinci Dünya Savaşı sonrası Grand Stratejisini bu bölge üzerinde kurgulamış ve Soğuk Savaş'ta başarıya ulaşmıştır. (Brands, 2018: 134-135) Günümüzde ise Çin'in Kuşak Yol projesi Spykman'ın Kenar Kuşak bölgesini kapsayan hatta daha fazlasını da içeren bir proje olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Spykman'ın da belirttiği üzere ABD'nin hegemonya için etkin olması gereken bölge günümüzde doğrudan Çin'in tehdidi altında olarak değerlendirilebilir. Kuşak Yol Projesinin, Kuşak(Belt) kısmı karadan Kenar Kuşak ülkelerinin - Hindistan hariç- hepsini ve bunların yanında Rusya ve

birçok Doğu Avrupa ülkesini kapsamaktadır. Bu bağlamda hem Kenar Kuşak hem de Mackinder'in Kalpgah'ını da kapsayan bir proje olarak değerlendirilebilir.

Kuşak Yol projesinin başarıya ulaşması jeopolitik açıdan Çin'i Avrasya'da yani "Dünya Adası'nda" politik ve ekonomik olarak merkeze konumlandırması anlamına gelecektir. Dolayısıyla Spykman'ın belirttiği Avrasya'ya yani Dünya Adası'na hâkim olması hegemon güç olması manasına geleceğinden ötürü ABD'nin neredeyse bir asır boyunca kurguladığı ve hemen tüm dış politikasını üzerine inşa ettiği Grand Stratejisi'nin akamete uğrayacağı anlamına gelebilecektir. Bu bağlamda ABD'nin Çin'in Kuşak Yol projesine karşı jeopolitik hamleleri önem kazanmaya başlamıştır.

ABD'nin 21. yüzyıl için Grand Stratejisini Özgür ve Açık İndo Pasifik Stratejisi olarak adlandırdığını söyleyebiliriz (State.gov, 2019). Özgür ve Açık İndo Pasifik Stratejisi (Free and Open Indo Pacific Strategy) ve bununla bağlantılı olarak Mavi Nokta Ağı (Blue Dot Network) ABD'nin Çin'in Kuşak Yol projesine karşı uygulamaya koyduğu somut adımlar olarak değerlendirilebilir. İlk kez 2013 yılında yani Çin'in Kuşak yol Projesi'ni hemen takiben ABD ulusal stratejik planında en önemli yeri olduğundan bahsettiği İndo-Asya Pasifik terimini kullanmaya başlamıştır. Ardından 3 ülkeyi kendi İndo-Asya Pasifik stratejisinin ilk katılımcıları olarak belirtmiştir. Bu ülkeler Japonya, Avustralya ve Hindistan'dır. Bu stratejinin kapsadığı Mavi Nokta Ağı'nın ise Çin'in Kuşak Yol Projesine karşılık geldiğini belirtebiliriz. Bizim değindiğimiz konuyu daha iyi aydınlatacağımızı düşündüğümüz Mavi Nokta Ağı'nın ABD açısından önemini vurgulamamızda fayda olacaktır. Zira söz konusu proje Çin'in Avrasya stratejisinin önünde, günümüzde görülen yegâne somut adım olarak öne çıkmaktadır. ABD, Japonya, Avustralya ve Hindistan'ın bir araya gelerek aynı Kuşak Yol Projesinde olduğu gibi, altyapı yatırımları ve bunu takiben ticaretin ve ekonomik işbirliğinin artırılması hedefiyle kurulmuştur. Söz konusu işbirliklerinin bir getirisi olarak da siyasi yakınlaşma kaçınılmaz olarak değerlendirilebilir. (State.gov, 2020) Kuşak Yol Projesinin karşısında ne kadar etkili olabileceğini ise yine Spykman'ın kuramından hareketle değerlendirmek mümkündür.

Mavi Nokta Ağı Projesinde, Kenar Kuşak bölgesinde yer alan yalnızca 2 ülke bulunmaktadır. Bunlardan biri Japonya diğeri ise Hindistan'dır. Dolayısıyla onlarca ülke arasından yalnızca iki ülkenin dâhil olması, ABD açısından katılımın şimdilik sınırlı olmasından kaynaklı bir dezavantaj olarak belirtilebilir. Soğuk Savaş döneminde hemen tüm Kenar Kuşak bölgesinin ABD etkisinde olduğundan yola çıkıldığında şimdiki tablo ABD açısından iç karatıcıdır. Avustralya ise Spykman'ın belirttiği üzere bir altkıta (subcontinent) olmasından ötürü Avrasya hâkimiyeti açısından etkisi sınırlıdır (Spykman, 1938b:218-219). Japonya'nın da etkisinin sınırlı olacağı dile getirilebilir; çünkü Japonya hâlihazırda Çin'in zaten yaklaşık 10 yıl önce yoğunlaşmayı bıraktığı doğu sahillerindeki bir ada devletidir. Dolayısıyla bu girişim Kenar Kuşak bölgesinde Çin açısından sınırlı tehdit oluşturacaktır. Zira Kuşak Yol Projesi Japonya istikametinin aksine ilerlemektedir.

Çin açısından en sıkıntılı jeopolitik durum ise Hindistan'da ortaya çıkmaktadır. Zaten tarihi olarak rekabet içerisinde olduğu bu devlet Güney Asya'da hatırı sayılır bir toprak

büyüklüğüne sahip ve Spykman'ın belirttiği Kenar Kuşak bölgesinin neredeyse tam ortasında yer almaktadır. Bu bağlamda büyük toprak genişliğine sahip, Çin'den sonra dünyanın en yoğun nüfusuna sahip, çok derin tarihi arka planı olan bu ülke Kuşak Yol projesinin önünde, bir başka deyişle Kenar Kuşak'ın eksiksiz tamamlanmasının karşısında en büyük engel olarak değerlendirilebilir.

Hindistan'ın ABD'nin projesinde yer almasının ve yakın durmasının arka planında temelde Pakistan ile yaşadığı artık gelenekselleşmiş düşmanlığın olduğu söylenilebilir. Zira Çin ile de yaşadığı çekişme genelde bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bölgedeki güç dengesi Çin ile Pakistan'ı birbirleriyle müttefik haline getirdiğinden bu durum, Hindistan'ın, Kuşak Yol projesinin cazip ekonomik tekliflerine yakınlaşmasının önündeki en büyük siyasi engel olarak belirtilebilir. Her şeye rağmen Çin'in, Kuşak Yol projesinin bilhassa deniz ayağını oluşturan kısmına Hindistan'ı da dâhil etmeye çalıştığı bilinmektedir. Bu bağlamda Hindistan'ın projeye katılma ihtimali zayıf olsa da ihtimal dışı olarak görülmemelidir. Pakistan ile Hindistan arasındaki, Çin'in de dâhil olduğu Keşmir sorununun çözülmesi, ya da yumuşamasıyla birlikte ekonomik bağların oluşturulması Hindistan'ı projeye dâhil edebilecektir. Bu durum da ABD'nin neredeyse bölgeden tamamen dışlanması anlamına gelecektir. (Jacob, 2017: 91-93) Hindistan'ın devlet başkanı milliyetçi olarak nitelendirilebilecek Narendra Modi ise ABD'ye yakın siyasi pozisyonuyla Mavi Nokta Ağı Projesine daha yakın olduğunu ABD Devlet Başkanı Trump ile bir araya geldiklerinde belli etmiştir (State.gov, 2019). Bu durum Kuşak Yol Projesinin önündeki en büyük engel olarak değerlendirilebilir. Kuşak Yol Projesinin Jeopolitiği, Çin'den başlayıp kısmen Hindistan'da kesintiye uğrayarak Batı Avrupa'ya kadar ulaşmaktadır. Bu durum da bize Çin'in ABD'ye karşı, Soğuk Savaş dönemindeki SSCB'nin ABD'ye karşı olan jeopolitik durumundan çok daha avantajlı bir pozisyonda olduğunu göstermektedir.

5.Sonuç

ABD dış politikası açısından jeopolitiğin önemini iki ayrı tarihi süreç içerisinde değerlendirmek mümkün olacaktır. İlk olarak SSCB ile yaşanan Soğuk Savaş dönemindeki jeopolitik hamleler değerlendirilebilir. Bu günümüz Amerikan dış politikasının ne yönde ilerlediğini analiz etmemiz açısından yararlı olacaktır.

SSCB ile yaşanan mücadele temel anlamıyla Avrasya kıtasında gerçekleşmiştir. Spykman'ın belirttiği Kenar Kuşak bölgesinde ABD Avrasya'nın bütününe yayılan bir askeri-siyasi işbirliklerinden oluşan müttefikler hattı oluşturmuştur. Söz konusu Grand Stratejinin resmi adı çevreleme politikası olsa da kuramsal arka planında Spykman'ın Kenar Kuşak kuramı yatmaktadır.

Soğuk Savaş'ın kazananı ABD'nin söz konusu başarısının tesadüf olmadığı Spykman'ın kuramı neticesinde söylenebilir. Hatta Spykman'ın kuramını doğrulamasından öte Mackinder'in Kalpgah kuramını da yanlışladığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Zira Spykman'ın söylediği üzere Kenar Kuşak Bölgesinde oluşturduğu ittifak hattıyla ve askeri etkinlik alanıyla birlikte SSCB'yi çevreleyen ABD, Soğuk Savaş'ın galibi olarak olumlu netice elde etmeyi başaramıştır; bu bağlamda 1991'den sonra mutlak hegemon olarak dünya sahnesinde yer almıştır. Dolayısıyla

Spykman'ın belirttiği kuram yani Kenar Kuşak bölgesine sahip olan Avrasya'ya sahip olur, Avrasya'ya sahip olan ise dünyaya sahip olur tezi SSCB'nin dağılmasıyla doğrulanmıştır diyebiliriz.

İkinci olarak ise Spykman'ın geleceğe dair yaptığı Çin'in büyük güç olacağı öngörüsü karşımıza çıkmaktadır. Bu husus ise Spykman'ın belirttiğilerinin yalnızca İkinci Dünya Savaşı sonrası SSCB'ye karşı uygulanabilecek bir teori mi yoksa coğrafyadan kaynaklandığı için sürekliliği olan bir kuram mı olduğunu gösterebilir. Bu sinama için günümüzde Çin'in uygulamaya koyduğu Kuşak Yol projesi ve ABD'nin karşı hamlelerini değerlendirmemiz bize bir sonuca varmamız için gerekli bilgileri verebilecektir. Zira söz konusu proje Spykman'ın belirttiği Kenar Kuşak bölgesinde cereyan etmektedir. Yukarıda bahsettiğimiz üzere Kuşak Yol projesine Avrasya genelinde büyük bir katılım bulunmaktadır. Bunun nedenleri öncelikle ekonomik ve sonra siyasi gerekçelerle açıklanabilir. Fakat çalışmada katılımların nedenini değil kuramla olan ilişkisini ve ABD'nin jeopolitik hamlelerini analiz edildiği için Kuşak Yol projesine karşı yapılan ABD hamlelerine odaklanılması daha doğru bulunmuştur.

Kenar Kuşak bölgesinin en doğusundan yani Japonya'dan başlayacak olursak, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında günümüze kadar bu ülke ile kurduğu ittifak ilişkisi günümüzde de devam etmektedir. Burada Japonya ile Çin arasında tarihi arka planı bulunan gerilim ve rekabetin etkilerinin de büyük olduğu söylenilebilir.

Çin-hindi bölgesinde Tayland ve Myanmar ile Çin'in derin ilişkiler kurduğunu gözlemlemekteyiz. Bu bölgede Çin'in bir çok yol ve kanal projesiyle bölgeyi Kuşak Yol Projesine entegre etmesinin önünde fazla engel bulunmadığı görülmektedir. ABD bu konuda Çin'e yeterince karşılık verememektedir.

Pakistan ile Çin ilişkileri bölgedeki güç dengesinden kaynaklı bir şekilde giderek kuvvetlenerek devam etmektedir. Kuşak-Yol Projesi'nin Pakistan ayağı için tüm planlamalar yapılmıştır; inşası devam eden birçok yolun yanında Gwadar ve Karaçi limanlarının projenin önemli ayaklarından olacağına kesin gözüyle bakılabilir. (Andersen ve Jiang, 2018: 20-21) Pakistan'ın batı komşusu İran'ın da Çin ile artan ticaret ilişkileri devam etmekte, hem siyasi hem de ekonomik olarak Çin ile işbirliği yapan İran'ın devlet ideolojisinden kaynaklanan ABD düşmanlığı da bu motivasyonunu artırmaktadır. Türkiye ve Avrupa bölgesine geldiğinde ise ABD açısından NATO büyük önem taşımaktadır. Burada ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan uluslararası düzenin bir mirası olarak böyle bir askeri örgüte ciddi manada ihtiyacı olduğu söylenilebilir. Spykman'ın kuramında da belirtildiği üzere hem bölgedeki çok sayıda potansiyel gücü ve tarihi birikimi bulunan ülkeleri, dünyanın en büyük askeri örgütü ile kontrol altında tutması ABD'ye avantaj sağlamaktadır. NATO'nun dağılma riski veya günümüzde çokça karşılaştığımız NATO'nun varlığının sorgulanması aslında ABD'nin Avrupa'daki varlığının sorgulanması manasına gelmektedir. Spykman'ın da belirttiği üzere ABD'nin Avrupa kıtasında görmek isteyeceği en son şeylerden birisi kıtanın ortak bir askeri birliktelik içerisine girmesi olarak değerlendirilebilir. Günümüzde böyle bir girişim de Fransa tarafından dillendirilmektedir. PESCO adını verdikleri ortak askeri girişim eğer Avrupalı büyük devletler

tarafından gerçekleştirilip NATO Avrupa'dan dışlanırsa bu durum ABD'nin jeopolitik öncelikleri için önemli bir kayıp anlamına gelecektir. Bu bağlamda ABD tarafından NATO'nun önemi sürekli vurgulanmaktadır bunun yanında NATO-ME adında örgütün Ortadoğu versiyonunun kurulması da Amerikan Başkanı Trump tarafından teklif edilmiştir (euronews.com, 2020). Söz konusu teklif Kenar Kuşak'ta bulunan ABD askeri faaliyetlerinin doğuya doğru uzatılması anlamına gelecektir ve Spykman'ın kuramı ile örtüşmektedir. Dolayısıyla Avrupa ve Ortadoğu alanında aslında net bir tablo çizmenin pek mümkün olmadığı görülse de hem NATO'nun varlığının sorgulanması hem de Avrupa kıtasında ortak askeri birlik yolunda bazı adımların atılması ABD'nin gücünün bölgede Soğuk Savaş zamanına kıyasla gerilediği anlamına gelebilecektir.

Kenar Kuşak bölgesinde en kritik noktaların başında ise Hindistan sayılabilir. Hindistan hem Kenar Kuşak bölgesindeki kritik konumu itibarıyla, hem toprak büyüklüğü ile hem de muazzam nüfus yoğunluğu ve tarihi birikimiyle Spykman'ın tarif ettiği potansiyel büyük güç olmaya aday olarak ele alınabilir. Yakın gelecekte nüfusunun Çin'i de geçerek dünyada liderliğe yükselecek olması ve buna bağlı olarak ekonomik potansiyelinin göz ardı edilemeyecek boyutta olması önemlidir. Bu bağlamda Hindistan Pakistan ve Çin arasındaki Keşmir sorunu ve buna bağlı olarak oluşan Çin-Pakistan ittifakı da Hindistan'ı ABD'ye yakınlaşmaya itmektir. Yukarıda bahsettiğimiz ABD Grand Stratejisinin günümüzdeki adı olarak niteleyebileceğimiz Indo-Asya Pasifik Stratejisinin vazgeçilmez parçasının Hindistan olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda düşünüldüğünde ABD açısından Keşmir sorununun çözülmemesi gerekmektedir zira Hindistan ve Pakistan arasında yaşanabilecek herhangi bir anlaşma veya yumuşama ABD'nin bölgeden dışlanmasına yol açabilecektir. (Schofield, 2012: 156) Bu bağlamda ABD'nin geçmişte Büyük Britanya'nın kıta Avrupa'sında uyguladığı güç dengesi stratejisini de Avrasya genelindeki büyük güçler için uyguladığını söyleyebiliriz. Büyük Britanya güvenliği için kıta Avrupa'sındaki devletlerin bir araya gelerek büyük bir imparatorluk kurmasının Britanya açısından yutulmakla sonuçlanacağını Winston Churchill belirtmiştir (winstonchurchill.hillsdale.edu, 2020). Benzer bir durumu ise biz Spykman'ın kuramında belirtilen Avrasya tarafından çevrelenen ABD için söyleyebiliriz. Hindistan ile Çin arasındaki yakınlaşma ABD açısından en iyi ihtimalle kendisini kıtasında izole etmeye zorlayabilir. Bu bağlamda ABD jeopolitiği açısından Avrasya'daki bu iki büyük ülkenin arasındaki güç dengesi çok önemli gözükmektedir.

Sonuç olarak Soğuk Savaş döneminde Spykman'ın önemini belirttiği Kenar Kuşak bölgesinde ABD'nin ciddi etkisi ve üstünlüğü ele aldığımızı söyleyebiliriz. Bu üstünlüğün neticesinde ise SSCB'yi çevreleme ve sonucunda ABD hegemonyasında tek kutuplu dünya düzenine geçişin yaşandığı somut tarihi bir vakia olarak karşımıza çıkmaktadır (Mayers, 1983: 81-82). Spykman'ın belirttiği Kenar Kuşak bölgesinde günümüzde ise Çin'in gücünü ve Kuşak Yol Projesi ile bölgede etkinliğini artırdığını gözlemlemekteyiz. Bu bağlamda ABD'nin Hindistan ve Japonya hamlelerinin dışında Kenar Kuşak bölgesinde Soğuk Savaş dönemine nazaran ciddi manada etki yitirdiği söylenebilir. ABD'nin Spykman'ın kuramından hareketle günümüzde politik hamleler yaptığını söylemek

mümkündür. Bunu günümüzde Hindistan ve bilhassa NATO ve NATO-ME hamleleriyle gözlemlemektediriz (Nato.int, 2020). Dolayısıyla ABD'nin Kenar Kuşak bölgesindeki etkisini yitirmesi ve Çin'in gücünü belirgin bir şekilde artırması, potansiyel olarak Hindistan'ın küresel büyük güç olması yolunda engel gözükmemesi, çok kutuplu bir dünyanın giderek belirginleşeceği çıkarımını yapmamıza olanak vermektedir. Günümüzde hegemonya uğruna temel mücadelenin Kenar Kuşak üzerinde devam etmesi de Spykman'ın kuramının yalnızca ABD açısından değil, diğer büyük güçler için de ne denli önemli olduğunu kantlar niteliktedir.

Kaynakça

- Andersen, L. E. ve Jiang, Y. (2018), China's Engagement in Pakistan, Afghanistan and Xinjiang, *Will China's Root Cause Model Provide Regional Stability and Security?*, Danish Institute for International Studies.
- Arase, D. (2015), "China's Two Silk Roads Initiative: What It Means for Southeast Asia", *Southeast Asian Affairs*, 41 (1), 25-45.
- Brands, H. (2018), "American grand strategy in the post-Cold War era", (Ed.) Russell W. Glenn, *New Directions in Strategic Thinking 2.0*, Canberra: ANU Press.
- Crowl, P. A. (1986), "Alfred Thayer Mahan: The Naval Historian", (Ed.), Peter Paret, *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*, Princeton: Princeton University Press.
- D'Estmael, T. W. (1999), "Les Théories des Relations Internationales a L'épreuve de L'après-guerre Froide: Defis Theoriques Pluriels" *Studia Diplomatica*, 52 (1/2), 161-175.
- Duchatel, M. (2016), "China's Policy in the East China Sea: The Role of Crisis Management Mechanism Negotiations with Japan (2008-2015)", *China Perspectives*, 107 (3), 13-21.
- Fairbank, J. K. (1966), "The People's Middle Kingdom", *Council on Foreign Relations*, 44 (4), 574-586.
- Garson, R. (1979), "The Role of Eastern Europe in America's Containment Policy, 1945-1948", *Journal of American Studies*, 13 (1), 73-92.
- Jacob, J. T. (2017), "China's Belt and Road Initiative: Perspectives from India", *China & World Economy*, 25 (5), 78-100.
- Mauter, R. W. (2015) "Churchill and the Unification of Europe", *The Historian*, 61(1), 67-84.
- Mayers, D. (1983), "Eisenhower's Containment Policy and the Major Communist Powers, 1953-1956", *The International History Review*, 5 (1), 59-83.
- Mercier, G. (1990), "Le Concept de Propriété dans la Géographie Politique de Friedrich Ratzel (1844-1904)", *Annales de Géographie*, 555, 595-615.
- Rosenboim, O. (2017), *The Emergence of Globalism*, Princeton: Princeton University Press.
- Schofield, J. (2012), "Pakistan, The US, Geopolitics and Grand Strategies", (Ed) Usama Butt ve Julian Schofield, *Pakistan-China Strategic Relations, Energy Security and Pakistani Counter-Terror Operations*, Pluto Press.
- Spykman, J. N. (1926), "The Social Background of Asiatic Nationalism", *American Journal of Sociology*, 32 (3), 346-411.
- Spykman, J. N. (1938), "Geography and Foreign Policy, I", *The American Political Science Review*, 32 (1), 28-50.
- Spykman, J. N. (1938), "Geography and Foreign Policy, II", *The American Political Science Review*, 32 (2), 213-236.
- Spykman, J. N. (1942), "Frontiers, Security, and International Organization", *Geographical Review*, 32 (3), 436-447.
- Spykman, J. N. (1944), "The Geography of the Peace", San Diego: Harcourt Brace Press.
- Spykman, J. N. ve Rollins, A. A. (1939), "Geographic Objectives in Foreign Policy, I", *The American Political Science Review*, 33 (3), 391-410.
- Spykman, J. N. ve Rollins, A. A. (1939), "Geographic Objectives in Foreign Policy, II", *The American Political Science Review*, 33 (4), 591-614.
- Weigert, H. W. (1946), "Mackinder's Heartland", *The American Scholar*, 15 (1), 43-54.
- Worley, R. D. (2015), *Orchestrating the Instruments of Power*, Lincoln: University of Nebraska Press, Potomac Books.
- ABD Dışişleri Bakanlığı. (2019), A Free and Open Indo-Pacific Advancing a Shared Vision, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf> (15.04.2020)
- ABD Dışişleri Bakanlığı. (2020), Blue Dot Network, <https://www.state.gov/blue-dot-network/> (15.04.2020)
- North Atlantic Treaty Organization (NATO) https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_172436.htm (16.04.2020)
- <https://tr.euronews.com/2020/01/09/trump-nato-orta-dogu-ya-genislemeli-ad-da-nato-me-olmali-iran> (11.08.2020)
- <https://winstonchurchill.hillsdale.edu/churchill-britain-and-european-unity/> (11.08.2020)
- <http://www.ijnhonline.org/2016/05/26/alfred-and-theodore-go-to-hawaii-the-value-of-hawaii-in-the-maritime-strategic-thought-of-alfred-thayer-mahan/#fn-1869-11> (11.08.2020)